

Na osnovu člana IV 4a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na sjednici Predstavničkog doma održanoj: 22. aprila____2003. godine, i na sjednici Doma naroda, održanoj_21.maja____2003. godine,usvojila je:

ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

I OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se, promovira i štiti ravnopravnost spolova i garantiraju jednake mogućnosti svim građanima, kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi društva, te sprečava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na spolu.

Član 2.

Spolovi su ravnopravni.

Puna ravnopravnost spolova garantira se u svim sferama društva, a naročito u oblasti obrazovanja, ekonomiji, zapošljavanju i radu, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, sportu, kulturi, javnom životu i medijima, bez obzira na bračno i porodično stanje.

Diskriminacija na temelju spola i spolne orijentacije zabranjena je.

II DISKRIMINACIJA

Član 3.

Diskriminacija po osnovu spola, u smislu ovog zakona, predstavlja svako pravno ili faktičko, direktno ili indirektno razlikovanje, privilegiranje, isključivanje ili ograničavanje zasnovano na spolu zbog kojeg se pojedinkama/cima otežava ili negira priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, građanskom i svakom drugom području javnog života.

Diskriminacija može biti direktna ili indirektna.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba bila tretirana, tretira se, ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu, u istoj ili sličnoj situaciji, a na osnovu spola.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij, ili praksa jednaka za sve, dovede u nepovoljan položaj osobu jednog spola u poređenju sa osobama drugog spola.

Diskriminacijom po osnovu spola ne smatra se norma, kriterij, ili praksa koju je moguće objektivno opravdati postizanjem zakonitog cilja, proporcionalnog preduzetim nužnim i opravdanim mjerama.

U skladu sa stavom 5. ovog člana dozvoljeno je uspostavljanje specijalnih mjera u cilju promoviranja jednakosti i ravnopravnosti spolova i eliminacije postojeće neravnopravnosti odnosno zaštite spolova po osnovu biološkog određenja.

III DEFINICIJE

Član 4.

U smislu ovog Zakona smatra se:

- a) **spol**: društveno uspostavljena uloga žena i muškaraca u javnom i privatnom životu za razliku od istog izraza koji daje biološko određenje. Izraz spol u duhu ovog zakona pokazuje značaj koji je unutar društva dat biološkom određenju spola.
- b) **nasilje na osnovu spola**: bilo koje djelo koje nanosi fizičku, mentalnu, seksualnu, ili ekonomsku štetu, ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima koje ozbiljno sputavaju osobe da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti spolova, u javnoj ili privatnoj sferi života, uključujući i trgovinu ljudima radi prisilnog rada, te ograničenje, ili proizvoljno lišenje slobode;
- c) **uznemiravanje**: svaka situacija u kojoj dođe do neželjenog ponašanja u vezi sa spolom, a koje ima za cilj i rezultat nanošenje štete dignitetu osobe ili stvaranje zastrašujuće, neprijateljske, ponižavajuće, prijeteeće ili slične situacije;
- d) **seksualno uznemiravanje**: svako ponašanje koje riječima, ili radnjama, ili psihičkim djelovanjem seksualne prirode za cilj ili rezultat ima nanošenje štete dignitetu osobe, ili stvaranje zastrašujuće, neprijateljske, ponižavajuće, prijeteeće, ili slične situacije, a koje je motivirano pripadnošću različitom spolu, ili različitom seksualnom orijentacijom a koje za oštećenu osobu predstavlja nepoželjno fizičko, verbalno, sugestivno i drugo ponašanje;
- e) **poslodavac/ka, zaposlenik/ca, radnik/ca**: onako kako je to definirano entitetskim zakonima koji regulišu radne odnose.

IV OBRAZOVANJE

Član 5.

Svi imaju jednaka prava na obrazovanje, bez obzira na spol.

Obrazovna institucija ne smije vršiti diskriminaciju zasnovanu na spolu u vezi sa:

- uslovima prijema;
- odbijanjem prijema;
- načinom pružanja usluga i beneficija;
- isključenjem iz procesa obrazovanja;
- vrjednovanjem dostignutih rezultata u toku obrazovanja;
- jednakim uslovima u stvaranju karijere i profesionalnom usmjeravanju, stručnom usavršavanju i sticanju diploma;
- u drugim mogućim slučajevima.

Član 6.

Nadležne vlasti, obrazovne institucije i druge pravne osobe obezbijediti će da planovi i programi i metodologije osiguraju uspostavu obrazovnog sistema koji će garantirati eliminaciju nastavnih programa koji sadrže stereotipnu društvenu ulogu muškarca i žene, a koji za posljedicu imaju diskriminaciju i nejednakost spolova.

Sadržaji koji promoviraju jednakost spolova, sastavni su dio nastavnog programa za sve nivoe obrazovanja.

Nadležne vlasti, obrazovne institucije i druge pravne osobe obezbijedit će efikasne mehanizme zaštite protiv diskriminacije i seksualnog uznemiravanja i neće preduzimati nikakve disciplinske,

ili druge kaznene mjere prema osobi, zbog činjenice da se on/ona žalio/la na diskriminaciju, uznemiravanje, ili seksualno uznemiravanje, ili je svjedočio/la o diskriminaciji, uznemiravanju, ili seksualnom uznemiravanju.

V ZAPOŠLJAVANJE, RAD I PRISTUP SVIM OBLICIMA RESURSA

Član 7.

Svi su ravnopravni u procesu zapošljavanja po osnovu spola.

U suprotnosti je sa ovim zakonom svaka diskriminacija zasnovana na spolu u procesu ponude zapošljavanja, otvorenog oglasa, postupku popune slobodnih radnih mjesta, radnog odnosa i otkaza radnog odnosa, osim u slučajevima predviđenim članom 3 stav 5 i 6 ovog zakona.

Član 8.

Zabranjena diskriminacija po osnovu spola u radu i radnim odnosima je:

- neprimjenjivanje jednake plaće i drugih beneficija, za isti rad, odnosno za rad jednake vrijednosti;
- onemogućavanje napredovanja u poslu pod jednakim uslovima;
- onemogućavanje jednakih uslova za obrazovanje, osposobljavanje i stručno usavršavanje;
- neravnomjerna prilagođenost radnih i pomoćnih prostorija i opreme poslodavca biološko-fiziološkim potrebama zaposlenika oba spola;
- različit tretman zbog trudnoće, porođaja, ili korištenja prava na porodiljsko odsustvo, što uključuje i onemogućavanje povratka na isti, ili jednako plaćen posao u istom nivou, nakon isteka porodiljskog odsustva, kao i različit tretman muškaraca i žena u vezi sa donošenjem odluke o korištenju odsustva nakon rođenja djeteta;
- bilo koji nepovoljni tretman roditelja, ili staratelja u usklađivanju obaveza iz porodičnog i profesionalnog života;
- organiziranje posla, podjele zadataka, ili na drugi način određivanja uslova rada, otkazivanje radnog odnosa, tako da se na osnovu spola ili bračnog statusa zaposleniku dodjeljuje nepovoljniji status u odnosu na druge zaposlenike;
- svaka druga radnja, ili djelo koje predstavlja neki od oblika direktne ili indirektno diskriminacije utvrđene članom 3 st. 3 i 4 ovog zakona.

Poslodavac je dužan preduzeti efikasne mjere u cilju sprječavanja uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja i diskriminacije po osnovu spola u radu i radnim odnosima utvrđenim stavom 1.

ovog člana, te ne smije preduzimati nikakve mjere prema zaposleniku/ci zbog činjenice da se on/ona žalio/la na uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i diskriminaciju po osnovu spola.

Član 9.

Opći i posebni kolektivni ugovori trebaju biti usklađeni sa odredbama ovog zakona i osigurati jednake mogućnosti bez obzira na spol.

Sindikati i udruženja poslodavaca imat će posebnu ulogu u osiguranju jednake zaštite prava na rad i uslova pri zapošljavanju i osigurati a da ne postoji diskriminacija na osnovu spola među članovima, bilo da je direktna ili indirektna.

Član 10.

Svi imaju jednaka prava pristupa ekonomskom poslovanju, bez obzira na spol, što podrazumijeva jednak tretman u pristupu svim ekonomskim resursima, privatizaciji, pristupu i korištenju kredita i drugih oblika finansijske pomoći, dozvola i registracija za poslovanje, kao i uslova za njihovo dobijanje.

Jednak tretman i jednake mogućnosti, te eliminacija diskriminacije obezbijedit će se i za žene na selu, kako bi se omogućio njihov ekonomski opstanak i opstanak njihove porodice.

VI SOCIJALNA ZAŠTITA

Član 11.

Svi imaju jednaka prava na socijalnu zaštitu bez obzira na spol.

Zabranjena je diskriminacija na osnovu spola u uživanju svih oblika socijalnih prava utvrđenih važećim zakonima, a posebno u slučajevima:

- podnošenja zahtjeva za ostvarivanje bilo kojeg prava iz oblasti socijalne zaštite;
- postupka utvrđivanja i načina korištenja socijalnih prava i utvrđenih beneficija;
- prestanka uživanja utvrđenih prava.

Član 12.

Nadležne vlasti osigurat će da zakoni i drugi akti, te mehanizmi koji se odnose na pristup i korištenje socijalne zaštite nisu diskriminirajući po osnovu spola, bilo direktno ili indirektno.

VII ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Član 13.

Svi imaju jednako pravo na zdravstvenu zaštitu, dostupnost zdravstvenim uslugama, uključujući i one koje se odnose na planiranje porodice, bez obzira na spol.

Zdravstvene institucije poduzet će sve mjere u cilju sprječavanja diskriminacije po osnovu spola u uživanju svih oblika zdravstvene zaštite.

Nadležni organi vlasti poduzet će posebne mjere u cilju zaštite i unaprijeđena reproduktivnog zdravlja žena.

VIII SPORT I KULTURA

Član 14.

Svi imaju jednaka prava i mogućnosti učešća i pristupa sportskom i kulturnom životu bez obzira na spol.

Nadležni organi vlasti, institucije i pravne osobe dužni su poduzeti sve mjere u cilju sprječavanja diskriminacije po osnovu spola, a radi obezbjeđenja jednakih mogućnosti za:

- pristup grani sporta ili kulturnom pravcu;
- razvoj i pružanje potpore pojedinim granama sporta ili kulturnog pravca;
- dodjeljivanje nagrada zajednice za izuzetna sportska i kulturna dostignuća unutar iste grane sporta ili kulturnog pravca.

IX JAVNI ŽIVOT

Član 15.

Državna tijela i tijela lokalne samouprave, upravljačka tijela kompanija, političke partije i ostale neprofitne organizacije osigurat će i promovirati ravnopravnu zastupljenost po osnovu spola u upravljanju i procesu odlučivanja.

Radi postizanja cilja iz stava 1. ovog člana, nadležne vlasti sačinjit će posebne programe i planove koji će biti korišteni radi poboljšanja spolne zastupljenosti u organima vlasti na svim nivoima. Prorgami i planovi sadržavat će mjere za poboljšanje spolne zastupljenosti.

Radi ravnopravne zastupljenosti spolova, procent učešća spolova u tjelima vlasti na svim nivoima uključujući sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast, kao i sve ostale javne službe, komisije i odbore, uključujući i učešće u tijelima koja predstavljaju državu na međunarodnom nivou u pravilu će odražavati ravnopravnu zastupljenost spolova.

X MEDIJI

Član 16.

Svi imaju pravo pristupa medijima bez obzira na spol.

Zabranjeno je javno prikazivanje i predstavljanje bilo koje osobe na uvrjedljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol.

Mediji su dužni kroz programske koncepte razvijati svijest o ravnopravnosti spolova.

XI ZABRANA NASILJA

Član 17.

Zabranjen je svaki oblik nasilja u privatnom i javnom životu po osnovu spola.

Nadležne vlasti preduzet će odgovarajuće mjere radi eliminacije i sprječavanja nasilja na osnovu spola u javnoj i privatnoj sferi života, te instrumente pružanja zaštite, pomoći i naknade žrtvama.

Nadležne vlasti će također preduzeti mjere prevencije nasilja zasnovanog na spolu, posebno u oblasti obrazovanja, radi eliminacije predrasuda, običaja i svih drugih praksi baziranih na ideji inferiornosti ili superiornosti bilo kojeg spola, kao i na stereotipnim ulogama muškaraca i žena. Ovo uključuje ali nije ograničeno na edukaciju i podizanje svijesti među državnim službenicima, u javnosti i sl.

XII STATISTIČKE EVIDENCIJE

Član 18.

Svi statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u državnim organima na svim nivoima, javnim službama i ustanovama, državnim i privatnim preduzećima i ostalim subjektima moraju biti prikazani po spolu.

Statistički podaci i informacije, koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju, u skladu sa stavom 1 ovog člana, moraju biti sastavni dio statističke evidencije i dostupni javnosti.

XIII SUDSKA ZAŠTITA

Član 19.

Svako kome je povrijeđeno pravo osigurano ovim zakonom može pokrenuti odgovarajući postupak pred nadležnim sudom.

Tužba nadležnom sudu može se podnijeti i prije okončanja, odnosno i bez pokretanja postupka zaštite kod poslodavca.

XIV NAKNADA ŠTETE

Član 20.

Diskriminacija u smislu ovog zakona, nasilje po osnovu spola, te uznemiravanje i seksualno uznemiravanje, zasnovana na spolu predstavlja osnov za naknadu štete. U tom slučaju, primjenjivat će se odredbe Zakona o obligacionim odnosima i odredbe odgovarajućih Zakona o parničnom i Zakona o izvršnom postupku.

Sve odluke nadležnih sudskih organa povodom povrede neke od odredbi ovog zakona, dostavit će se Agenciji za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Centru za ravnopravnost i jednakost spolova Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Gender Centar FBiH) i Centru za ravnopravnost i jednakost spolova Republike Srpske (u daljem tekstu: Gender Centar RS).

XV OBAVEZE VLASTI

Član 21.

Nadležni organi vlasti će na svim nivoima, preduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim zakonom po oblastima, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

- donošenje programa mjera radi postizanja jednakosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
- donošenje novih, ili izmjenu postojećih zakona radi usklađivanja sa odredbama ovog zakona;
- osigurati sudsku zaštitu kako građansku, tako i krivičnu, u svim slučajevima povrede odredbi ovog zakona;
- osigurati vođenje statističkih podataka razvrstanih po spolu u svim privrednim subjektima, privatnim i državnim preduzećima, državnim i javnim organizacijama i institucijama kao i pristup ovim informacijama;

XVI PRAĆENJE I NADZOR NAD PROVOĐENJEM OVOG ZAKONA

Član 22.

Nadzor nad provođenjem ovog zakona obavlja Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (u daljem tekstu:Ministarstvo).

Radi praćenja primjene ovog zakona u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice formira se Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu:Agencija).

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine organizira se i radi u skladu sa posebnom odlukom koju, na prijedlog Ministarstva iz stava 1. ovog člana donosi Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.

Član 23.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine naročito obavlja slijedeće funkcije:

1. Periodično izrađuje Državni plan akcije za promoviranje ravnopravnosti među spolovima, zasnovan na prijedlozima svih ministarstava na državnom nivou, planu Gender centra FBiH, i planu Gender centra RS, a koji će Ministarstvo predstaviti svake godine Vijeću ministara Bosne i Hercegovine radi usvajanja;
2. Prati primjenu i vrši koordinaciju aktivnosti sa svim relevantnim subjektima u procesu implementacije Državnog plana iz tačke 1. ovog člana;
3. Priprema godišnje izvještaje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine o statusu spolova u BiH na osnovu izvještaja Gender centra F BiH i Gender centra RS;
4. Vršiti ocjenjivanje zakona, akata i podzakonskih akata koje usvaja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, kako bi pratilo djelovanje na ravopravnost i ravnopravnu zastupljenost spolova;
5. Izrađuje metodologiju za ocjenu efekata državne politike i programa u vezi sa ravnopravnošću spolova;
6. Obavlja ostale poslove vezane za promociju ravnopravnosti spolova i provođenje svrhe ovog zakona.

Član 24.

Gender centar FBiH i Gender centar RS također, prate i nadgledaju provođenje zakona i najmanje jednom godišnje o tome izvještavaju Ministarstvo.

Pri izradi izvještaja iz stava 2. ovog člana, dužni su sarađivati i konsultirati se sa nevladinim sektorom, naročito organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava.

Gender centar FBiH i Gender centar RS starat će se da se na svim nivoima vlasti vodi izbalansirana politika jednakosti spolova, te će u vezi s tim pitanjem sarađivati sa nevladinim organizacijama i sindikatima.

Gender centar FBiH i Gender centar RS mogu u bilo koje vrijeme prezentirati posebne izvještaje Ministarstvu.

Svi izvještaji Gender centra FBiH i Gender centra RS bit će objavljeni u javnosti.

Član 25.

Gender centar FBiH i Gender centar RS imaju pravo ispitivati kršenja ovog zakona na zahtjev ministarstava, građana, nevladinih organizacija, ili na vlastitu inicijativu.

Gender centar FBiH i Gender centar RS učestvuju u davanju inicijative i pripremi zakona, drugih propisa i općih akata, te pri utvrđivanju mjera radi ostvarivanja jednakosti i ravnopravnosti spolova.

O svojim nalazima Gender centar FBiH i Gender centar RS sačinjit će izvještaj i preporuke, koje će dostaviti ih nadležnim organima i zainteresiranim osobama.

U slučaju da Gender centar FBiH ili Gender centar RS utvrdi da je do povrede ravnopravnosti spolova došlo usljed nesaglasnosti zakonskog ili podzakonskog akta s ovim zakonom, dat će inicijativu za pokretanje postupka za izmjene i dopune tog propisa.

Poslovníkom o radu Gender centra FBiH i Gender centra RS razraditi će se detaljan postupak iz prethodnih stavova.

Član 26.

Nadležni organi vlasti i druge državne institucije, poslodavci, te druge pravne i fizičke osobe, dužni su pružiti sve potrebne informacije i omogućiti uvid u dokumentaciju na zahtjev Agencije, Gender centra FBiH i Gender centra RS odmah, a najkasnije u roku od 15 dana.

XVII KAZNENE ODREDBE

Član 27.

Ko na osnovu spola vrši nasilje, uznemiravanje i seksualno uznemiravanje opisano odredbama člana 4. ovog zakona, kaznit će se za krivično djelo kaznom zatvora u trajanju od 6 mjeseci do 5 godina.

Gonjenje se preduzima po službenoj dužnosti.

Član 28.

Novčanom kaznom od 1.000 KM do 30.000 KM kaznit će se za prekršaj pravna osoba ako:

1. ne preduzme odgovarajuće mjere i efikasne mehanizme zaštite protiv diskriminacije po osnovu spola, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja;
2. ne preduzme odgovarajuće mjere radi eliminacije i sprječavanja zabranjene diskriminacije po osnovu spola u radu i radnim odnosima kako je definirano članom 7. i 8. ovog zakona;
3. ne obezbijedi planove, programe i metodologije u obrazovnim institucijama koje će garantovati eliminaciju stereotipnih programa, koji za posljedicu imaju diskriminaciju i nejednakost među spolovima;
4. ne razvrstava po spolu statističke podatke i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju;
5. ne omogući javnosti uvid u statističke podatke koji se vode shodno ovom zakonu;
6. na uvrjedljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način predstavlja bilo koju osobu javno, s obzirom na spol.

Za prekršaj iz stava 1. ovog člana kaznit će se novčanom kaznom od 100 KM do 1000 KM i odgovorna osoba u pravnoj osobi, kao i pojedinci koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana.

Nijedna odredba ovog člana ne može se tumačiti kao ograničavanje ili umanjivanje prava na vođenje krivičnog ili građanskog postupka, pod uslovima propisanim ovim zakonom.

Do donošenja odgovarajućeg zakona o prekršajima Bosne i Hercegovine, prekršajni postupak po odredbama ovog zakona voditi će organi nadležni za ovaj postupak u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.

Novčana kazna naplaćuje se u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine

Rješenja o prekršajima izvršavaju se u skladu sa važećim zakonom entiteta odnosno Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Član 29.

Procesuiranje i donošenje odluka zbog krivičnog djela i djela prekršaja utvrđenih ovim zakonom hitne je prirode i ima prioritet u radu nadležnih organa.

XVIII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 30.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice će predložiti formiranje agencije za ravnopravnost spolova u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Svi državni i entitetski zakoni, kao i drugi odgovarajući propisi uskladit će se sa odredbama ovog zakona, najkasnije u roku od 6 mjeseci.

Član 31.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u " Službenom glasniku BiH ".

PS BiH broj 56/03
21.maja 2003. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Predstavničkog doma
Parlamentarne skupštine BiH
Šefik Džaferović, s.r.

Predsjedavajući
Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH
Velimir Jukić, s.r.